

12.6.2026

Julkinen

Valtioneuvoston oikeuskansleri

Viite Selvityspyyntö Tuusniemen kunnan kantelusta (OKV/410/10/2026)

Valtiovarainministeriön selvitys Tuusniemen kunnan kanteluun

Oikeuskansleri on pyytänyt valtiovarainministeriötä toimittamaan Tuusniemen kunnan kantelun tutkimiseksi tarpeellisen selvityksen. Selvityspyynnön mukaan selvityksessä tulee ottaa kantaa kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmästä ja siihen kuuluvasta sotetasuserästä sekä negatiivisesta valtionosuudesta ja sen korvaamisesta kantelussa esitettyihin seikkoihin sekä arvioida niitä erityisesti perustuslain säännösten, YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen, Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan ja perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön kannalta. Lisäksi oikeuskansleri pyytää ilmoittamaan, mikäli asia on valtiovarainministeriön tietojen mukaan muun viranomaisen tutkittavana muutoksenhakuna tai kanteluna.

Valtiovarainministeriö esittää selvityksensä seuraavaa:

Sote-uudistuksen vaikutus kuntien talouteen ja kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen koko maan tasolla

Vuoden 2023 alusta lukien voimaan tulleella sote-uudistuksella oli merkittäviä vaikutuksia kuntien toimintaan ja talouteen sekä koko maan tasolla että kuntakohtaisesti. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävien siirtyessä hyvinvointialueille niille siirtyivät kunnilta kyseisten tehtävien kustannukset. Kunnilta siirrettiin valtiolle kustannuksia vastaava määrä tuloja kunnallisverosta, yhteisöverosta, peruspalvelujen valtionosuuksista sekä verotulomenetysten korvauksista. Kustannusneutraalin toteutuksen tavoitteena oli, ettei uudistus heikennä tai paranna kuntatalouden kokonaisuusmaa.¹

Kuntiin jäävien tehtävien kustannukset olivat noin 15,1 miljardia euroa vuoden 2022 tasossa. Kuntien valtionosuuksista poistettiin ns. sote-sidonnaiset osat. Lisäksi muistakin valtionosuuskriteereistä vähennettiin valtionosuuksia laskennallisesti niin, että koko maan tasolla valtionosuudet pienuivat vajaalla 70 prosentilla, minkä arvioitiin olevan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen kustannusten osuus peruspalveluiden valtionosuuden kustannuspohjasta. Kunnan peruspalvelujen valtionosuus oli viimekätinen erä, jolla tulojen siirto täsmäytettiin vastaamaan siirtyneitä kustannuksia.

¹ ks. HE 241/2020 vp

Kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin jäi noin 2,6 miljardia euroa, josta verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen osuus oli noin 0,7 miljardia euroa. Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasauksen euromäärä ei suuresti muuttunut uudistuksen yhteydessä, mikä kasvatti sen painoarvoa valtionosuusjärjestelmässä. Näiden lisäksi veroperustemuutoksista aiheutuvien veromenetysten korvauksiin jäi noin 0,83 miljardia euroa.

Taulukko: Sote-uudistuksen vaikutus kuntatalouteen vuoden 2022 tasossa

Kuntatalouden tuloslaskelman muodostuminen	Ennen uudistusta, milj. €	Uudistuksen jälkeen, milj. €	Muutos, milj. €
Toimintakate + poistot	-36 987	-15 088	-21 884
Kunnallisvero (12,64 %-yksikön siirto)	21 757	8 516	-13 241
Yhteisövero	2 705	1 804	-902
Kiinteistövero	2 072	2 072	0
Peruspalvelujen valtionosuus (VM)	7 956	2 618	-5 338
Sote-uudistuksen muutosrajoitin	0	0	0
Verotulomenetysten korvaus	2 777	833	-1 944
Valtionosuus, OKM	22	22	0
Rahoituserät, netto	335	335	0
Verotuskustannusten. alentuminen (kunnat)	0	64	64
Valtionosuusjärjestelmämuutoksen tasaus	0	0	0
Jälkikäteistarkistuksesta johtuva lisäsiirtotarve	0	-501	-501
Vuosikate – poistot (tasapainotila)	636	659	23

Sote-uudistuksen vaikutusten tasaaminen kuntakohtaisesti

Vaikka sote-uudistuksen myötä kunnilta siirtyneet kustannukset ja tulot olivat tasapainossa koko maan tasolla, kuntakohtaisesti siirtyneet kustannukset ja tulot eivät vastanneet toisiaan. Tätä epäsuhtaa oli välttämätöntä tasata, jotta uudistus ei muodostuisi yksittäisille kunnille kohtuuttomaksi. Edellä mainitun vuoksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettuun lakiin (618/2021, jäljempänä valtionosuuslaki) sisällytettiin tasausjärjestelyjä, joilla uudistuksen kuntakohtaisia vaikutuksia kohtuullistettiin.

Valtionosuuslain 30 §:ssä säädetään ns. muutosrajoittimesta, jonka mukaan kunnalle myönnetään valtionosuuden lisäystä tai kunnan valtionosuutta vähennetään, jos kunnalta siirtynyt tulo ei vastannut hyvinvointialueelle siirtynyttä

kustannusta. Jos kunnalta siirtynyt tulo oli suurempi kuin siirtynyt kustannus, kunnalle hyvitetään valtionosuuden lisäyksenä 60 prosenttia tulojen ja kustannusten erotuksesta. Jos kunnalta siirtynyt kustannus ylitti hyvinvointialueelle siirtyneen tulon, kunnan valtionosuutta vähennetään siten, että vähennys on 60 prosenttia siirtyvien kustannusten ja tulojen erotuksesta. Muutosrajoitin on siten positiivinen kunnille, joilta siirtyi enemmän tuloja kuin kustannuksia, ja vastaavasti negatiivinen, jos kustannuksia siirtyy tuloja enemmän.

Sote-uudistus vaikutti kuntien talouteen laajemmin kuin tätä ennen toteutetut valtionosuusuudistukset, joissa muutoksen kohteena ovat olleet vain valtionosuuden määräytymiseen vaikuttavat tekijät. Valtionosuuslain 30 §:ssä tarkoitetusta muutosrajoittimesta huolimatta uudistus olisi muuttanut joidenkin kuntien talouden tasapainoa yli +/-500 euroa asukasta kohti. Muutosrajoittimen lisäksi uudistuksen vaikutuksia kunnan talouden tasapainoon oli siten välttämätöntä tasata edelleen. Tämän vuoksi uudistuksen kokonaisvaikutuksia kunnan talouden tasapainotilaan tasattiin valtionosuuslain 31 §:ään sisältyvällä järjestelmämuutoksen tasauksella.

Kunnan talouden tasapainotilan muutos on erotus, joka saadaan vähentämällä ennen uudistuksen voimaantuloa voimassa olleiden vero- ja valtionosuusperusteiden mukainen vuoden 2022 tasapainotila siitä tasapainotilasta, joka kunnalle olisi muodostunut, jos uudistuksen mukaiset valtionosuuden määräytymisperusteet sekä 30 §:ssä tarkoitettu muutosrajoitin olisivat olleet voimassa vuonna 2022. Vuonna 2023 kunnan valtionosuutta lisättiin tai vähennettiin edellä tarkoitetun tasapainotilan muutosta vastaavalla määrällä. Vuodesta 2024 alkaen kunnan valtionosuuteen on lisätty tai vähennetty vuosittain 15 euroa asukasta kohden niin, että kunnan tasapainotilan muutos rajoittuu kokonaisuudessaan 60 euroon asukasta kohden.

Sote-uudistuksen vaikutus kunnan talouden tasapainoon rajattiin edellä kuvatulla tavalla portaittain enintään +/-60 euroon asukasta kohti viiden vuoden aikana. Enimmäismäärän ylittävä muutos jää vaikuttamaan kunnan valtionosuuteen pysyvänä vähennyksenä tai lisäyksenä vuodesta 2027 lukien. Talouden tasapainotilan enimmäismuutoksen arvioitiin vastaavan enimmillään noin 0,6 prosenttiyksikön kunnallisverotuottoa, minkä arvioitiin olevan kohtuullinen rasite kunnan taloudellisen itsehallinnon näkökulmasta.

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan sote-uudistukseen liittyvät tasausmekanismit olivat välttämättömiä uudistuksen kuntakohtaisten vaikutusten kohtuullistamiseksi. Myös perustuslakivaliokunta totesi sote-uudistusta koskevassa lausunnossaan (PeVL 17/2021 vp), ettei sillä ollut lähtökohtaista huomautettavaa kyseiseen sääntelyyn rahoitusperiaatteen näkökulmasta. Valiokunta kuitenkin korosti, että rahoitusmallin vaikutuksia ja toimivuutta on tarkoin seurattava myös yksittäisten kuntien talouden kestävyys- ja suorituskyvyn kannalta sekä tarvittaessa ryhdyttävä tarpeellisiin korjaustoimiin.

Negatiiviset valtionosuudet

Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään katsonut, että negatiivisen valtionosuuden maksamiseen velvoittaminen soveltuu yleisellä tasolla huonosti kuntien itsehallinnon peruseriaatteisiin samoin kuin kuntien ja valtion välisiin taloudellisiin suhteisiin.²

Perustuslakivaliokunta on viimeksi ottanut kantaa negatiivisiin valtionosuuksiin lausunnossaan PeVL 69/2022 vp. Tuolloin perustuslakivaliokunnan arvioitavana olevan hallituksen esityksen (HE 155/2022 vp) mukaan sen antamisajankohtana käytettävissä olevien tietojen mukaan vuonna 2023 olisi kahdeksan kuntaa, joissa peruspalvelujen valtionosuus olisi negatiivinen. Suurin selittävä tekijä valtionosuuden muutokselle ja negatiivisuudelle oli sote-uudistus, jonka myötä valtionosuutta vähennettiin 70 prosenttiin osuudella koko maan tasolla.

Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotuksessa oli kysymys valtionosuusjärjestelmän tavoitteiden kannalta sinänsä perustelluista muutoksista. Valiokunnan mielestä esityksessä esitettyjen muutosten ei katsottu valiokunnan saaman selvityksen valossa myöskään vaarantavan sillä tavoin kuntien mahdollisuutta päättää itsenäisesti omasta taloudestaan ja huolehtia lakisääteisistä perusoikeuksien turvaamiseen liittyvistä tehtävistään, että se muodostuisi perustuslain vastaiseksi.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti kuitenkin huomiota valiokunnan negatiivisesta valtionosuudesta aikaisemmin esittämiinsä huomioihin ja erityisesti valiokunnan valtioneuvostolle osoittamaan selvittämistehtävään. Valiokunta piti yhä perusteltuna, että valtioneuvosto selvittää mahdollisuuksia kehittää valtionosuusjärjestelmää niin, että negatiivisen valtionosuuden mahdollisuus suljetaan pois. Valiokunnan mukaan tällöin on kuitenkin otettava huomioon muun muassa kuntien palvelujen järjestämisessä tekemien omien valintojen vaikutukset valtionosuuksiin siten, että valtionosuuksien laskentatapa muodostuu kuntien välillä oikeudenmukaiseksi ja vertailukelpoiseksi. Lisäksi valiokunta on painottanut, että negatiivisen valtionosuuden vaikutuksia on seurattava tarkoin yksittäisten kuntien talouden kestävyiden ja kunnallisen itsehallinnon toteutumisen kannalta ja tarvittaessa ryhdyttävä tarvittaviin korjaustoimiin.

Vuoden 2023 toteuma poikkesi perustuslakivaliokunnan arvioitavana olleessa hallituksen esityksessä esitetystä arviosta siten, että kuntien peruspalvelujen valtionosuus oli negatiivinen kymmenellä kunnalla. Vuonna 2024 niiden kuntien määrä, joilla peruspalvelujen valtionosuus oli negatiivinen, nousi 21 kuntaan. Vuonna 2025 lukumäärä laski yhdeksään kuntaan, ja vuonna 2026 peruspalvelujen valtionosuus on negatiivinen kahdeksalla kunnalla. Vuoden 2027 ennakkotietojen mukaan peruspalvelujen valtionosuus tulisi edelleen olemaan negatiivinen näillä kahdeksalla kunnalla. Edellä esitetyn perusteella niiden kuntien

² PeVL 29/2009 vp, s.3

lukumäärä, joissa peruspalvelujen valtionosuus muodostuu negatiiviseksi, ei vaikuttaisi vuoden 2024 tilapäisestä noususta huolimatta merkittävästi kasvaneen siitä tasosta, jota perustuslakivaliokunta arvioi lausunnossaan.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus ja veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvaus maksetaan kunnalle yhtenä kokonaisuutena opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaan määräytyvän valtionosuuden kanssa. Lisäksi maksettavan valtionosuuden määrään vaikuttaa kotikuntakorvaus³. Siihen, onko kotikuntakorvaus kunnalle positiivinen vai negatiivinen, vaikuttaa se, järjestääkö kunta itse perusopetusta vai onko kunta sopinut kuntalaisten osallistumisesta toisen kunnan järjestämään opetukseen. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukainen valtionosuus on suurella osalla kuntia negatiivinen, koska useat kunnat eivät järjestä toisen asteen koulutusta, mutta kaikki kunnat osallistuvat toisen asteen koulutuksen kustannuksiin omarahoitusosuudella⁴. Sote-uudistusta edeltävän vuonna (2022) valtionosuuden maksatus ei ollut negatiivinen minkään kunnan osalta. Vuosina 2023–2026 valtionosuuden maksatus on ollut negatiivinen 7–12 kunnassa/vuosi. Sote-tehtävien poistuminen kunnista ja siitä johtuva kuntien peruspalvelujen valtionosuuksien pieneneminen on siten keskeinen syy siihen, että valtionosuuden maksatus on joillakin kunnilla kääntynyt negatiiviseksi.

Valtiovarainministeriö toteaa, että perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota negatiivisten valtionosuuksien ongelmallisuuteen järjestelmän periaatteiden kannalta, mutta ei ole pitänyt niitä sinällään perustuslain vastaisina. Valiokunta on kuitenkin pitänyt tärkeänä, että vaikutuksia seurataan ja valtionosuusjärjestelmän kehittämistarpeita arvioidaan.

Kuntatalouden seuranta

Kuntalain (410/2015) 10 §:n mukaan valtiovarainministeriön tehtäviin kuuluu seurata yleisesti kuntien toimintaa ja taloutta sekä huolehtia, että kuntien itsehallinto otetaan huomioon kuntia koskevan lainsäädännön valmistelussa. Valtiovarainministeriö seuraa kuntien taloutta ja rahoitusperiaatteen toteutumista useilla eri tavoilla.

Valtiovarainministeriö arvioi kuntatalouden tilaa ja kehitystä säännöllisesti kuntien tilinpäätöstietojen, ennusteiden ja muiden taloudellisten tunnuslukujen perusteella. Tarkastelussa kiinnitetään huomiota muun muassa kuntien tulorahoituksen riittävyyteen, velkaantumiskehitykseen sekä kuntien talouden eriytymiseen.

Kuntalain 12 §:ssä säädetään osana valtion ja kuntien neuvottelumenettelyä valmisteltavasta kuntatalousohjelmasta. Lain mukaan kuntatalousohjelmassa arvioidaan rahoituksen riittävyyttä kuntien tehtävien hoitamiseen sekä kuntien

³ Valtionosuuslaki 7 luku

⁴ Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslaki 8 ja 9 a §

toimintaympäristön, palveluiden kysynnän ja kuntien tehtävien muutokset sekä tehdään arvio kuntatalouden kehityksestä. Kuntatalousohjelmassa kuntataloutta arvioidaan kokonaisuutena, osana julkista taloutta ja kuntaryhmittäin. Valtion talousarvioesityksen yhteydessä esitetään arvio kuntatalouden kehityksestä sekä valtion talousarvion vaikutuksista kuntatalouteen.

Kuntalain 118 §:ssä säädetään erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevien kuntien arviointimenettelystä. Mikäli kunta täyttää lain 118 §:ssä säädetty taloudellisiin tunnuslukuihin perustuvat arviointimenettelyn kriteerit, kunnan ja valtion tulee yhdessä selvittää kunnan mahdollisuudet turvata asukkailleen lainsäädännössä edellytetyt palvelut sekä ryhtyä toimenpiteisiin palvelujen edellytysten turvaamiseksi. Valtiovarainministeriö tarkastelee vuosittain arviointimenettelyn kriteereiden täyttymisen kaikkien kuntien osalta ja päättää käynnistettävistä arviointimenettelyistä.

Kuntien tehtäviin liittyvää lainsäädäntöä valmisteltaessa valtiovarainministeriön keskeisenä tehtävänä on pyrkiä ennakkollisesti varmistamaan, että kuntiin kohdistuvat vaikutukset tulevat asianmukaisesti arvioiduiksi ja kuntien itsehallinto otetaan lainvalmistelussa huomioon. Valtiovarainministeriö kiinnittää rahoitusperiaatteen arvioimisen kannalta huomiota myös muutoksiin, jotka välillisesti voivat vaikuttaa kuntien kustannuksiin.

Valtionosuuslain 27 §:n mukaan kunnan valtionosuutta voidaan korottaa hakemuksesta harkinnanvaraisesti valtion talousarvion rajoissa, jos kunta ensisijaisesti poikkeuksellisten tai tilapäisten kunnallistaloudellisten vaikeuksien vuoksi on lisätyn taloudellisen tuen tarpeessa. Taloudellisen tuen tarpeeseen vaikuttavina seikkoina otetaan huomioon myös paikalliset erityisolosuhteet. Valtiovarainministeriö valmistelee harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta koskevat päätökset valtioneuvostolle, jonka toimivaltaan myöntäminen kuuluu.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmä suhteessa perustuslakiin

Perustuslain 121 §:n mukaan Suomi jakaantuu kuntiin, joiden hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon. Kuntien hallinnon yleisistä perusteista ja kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Kunnilla on verotusoikeus. Lailla säädetään verovelvollisuuden ja veron määräytymisen perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta.

Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 9 artiklan 2 kohdan mukaan paikallisviranomaisten taloudellisten voimavarojen tulee olla riittävät suhteessa niihin velvoitteisiin, jotka niille on annettu perustuslaissa ja muussa laissa. Artiklan 3 kohdan mukaan ainakin osan paikallisviranomaisten taloudellisista voimavaroista tulee muodostua paikallisista veroista ja maksuista, joiden suuruudesta niillä on oikeus päättää lain asettamissa rajoissa. Kohdan 4 mukaan rahoitusjärjestelmien, joihin paikallisviranomaisten voimavarat perustuvat, tulee olla riittävän moninaisia ja joustavia, jotta ne seuraisivat paikallisviranomaisten tehtävien hoitamisesta

aiheutuvien kustannusten todellista kehitystä niin hyvin kuin käytännössä on mahdollista. Kohdan 5 mukaan taloudellisesti heikompien paikallisviranomaisten suojelu edellyttää sellaisten taloudellisten tasoitusmenetelmien tai vastaavien toimien käyttöönottoa, joiden tarkoituksena on mahdollisten rahoituslähteiden ja kustannusten epätasaisen jakautumisen vaikutusten korjaaminen. Nämä menetelmät ja toimet eivät saa kaventaa paikallisviranomaisten harkintavaltaa, jota ne käyttävät toimivaltansa rajoissa.

Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirja on Suomessa voimassa lain tasoisena. Perustuslaissa rahoitusperiaatetta ei ole nimenomaisesti ilmaistu, mutta perustuslakivaliokunta on vakiintuneessa lausuntokäytännössään katsonut, että rahoitusperiaate sisältyy perustuslain 121 §:ssä tarkoitettuun kunnalliseen itsehallintoon. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan rahoitusperiaate edellyttää, että kunnille säädettyjen tehtävien ja niiden hoitamiseen osoitetun rahoituksen välillä vallitsee tosiasiallinen ja kestävä yhteys.⁵ Valiokunnan mukaan rahoitusperiaate ei täyty, jos rahoitus on muodollisesti olemassa mutta käytännössä riittämätöntä lakisäateisten tehtävien hoitamiseen. Valiokunta on katsonut, että kunnille osoitettavat rahoitustehtävät eivät itsehallinnon perustuslain suojan takia saa suuruutensa puolesta heikentää kuntien toimintaedellytyksiä tavalla, joka vaarantaisi kuntien mahdollisuuksia päättää itsenäisesti taloudestaan ja siten myös omasta hallinnostaan.

Valtionosuusjärjestelmän keskeisenä tarkoituksena on varmistaa, että kaikilla kunnilla on olosuhteista ja kuntien tulopohjan eroista huolimatta edellytykset selvittää erityisesti lakisäateisistä tehtävistään. Järjestelmän tehtävänä on tasoittaa kuntien välillä olevia peruspalveluiden kustannus- ja tarve-eroja ja siten lisätä elinkeino- ja väestörakenteeltaan erilaisten kuntien asukkaiden yhdenvertaista kohtelua ja heidän tosiasiallisia mahdollisuuksiaan saada perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömiä palveluja. Näin ollen valtionosuusjärjestelmän tarkastelu on keskeistä myös rahoitusperiaatteen toteutumisen kannalta.⁶

Valtionosuusjärjestelmä vaikuttaa kuntien talouteen ja sen myötä peruspalveluiden järjestämiseen, joten valtionosuusjärjestelmällä on välillisesti merkitystä eri kuntien asukkaiden yhdenvertaisuuden kannalta. Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Perustuslain 6 §:n 1 momentin yleistä yhdenvertaisuussäännöstä täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentissa säädetty syrjintäkielto, jonka mukaan ketään ei saa asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Säännöksessä luetellut erotteluperusteet ovat syrjintäkiellon ydinaluetta. Luettelo ei ole kuitenkaan tyhjentävä, vaan eri asemaan asettaminen on kielletty myös muun henkilöön

⁵ mm. PeVL 41/2002 vp, PeVL 50/2005 vp, PeVL 16/2014 vp

⁶ PeVL 16/2014 vp, s. 3/I, PeVL 34/2013 vp, s. 2/I, PeVL 29/2009 vp, s. 2/I

liittyvän syyn perusteella.⁷ Perustuslain esitöissä tällaisena muuna henkilöön liittyvänä syynä on mainittu muun muassa asuinpaikka.

Valtionosuusjärjestelmällä toteutetaan osaltaan myös perustuslain 16 §:n 2 momentissa julkiselle vallalle asetettuja velvoitteita turvata sivistykselliset oikeudet sekä perustuslain 18 §:n 2 momentissa säädettyä julkisen vallan työllistämisen edistämismääräyksiä. Myös YK:n lapsen oikeuksien sopimus edellyttää sopimusvaltioita tunnustamaan jokaisen lapsen oikeuden saada opetusta sekä edellyttää, että sopimusvaltiot ryhtyvät taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteuttamiseksi mahdollisimman täysimääräisesti toimiin käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan.

Vaikka valtionosuusjärjestelmällä on keskeinen merkitys rahoitusperiaatteen toteutumisessa ja perusoikeuksiin liittyvien palvelujen turvaamisessa, lainsäätäjällä on kuitenkin katsottu olevan varsin laaja harkintavalta säädettäessä muutoksista valtionosuusjärjestelmään, eikä yhdenvertaisuusperiaatteestakaan voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle silloin, kun pyritään kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn.⁸ Näin on katsottu olevan silloinkin, kun muutokset vaikuttavat merkittävästi yksittäisten kuntien valtionosuuksiin sekä yksittäisen kunnan kykyyn vastata palveluvelvoitteistaan.⁹ Perustuslakivaliokunta on kuitenkin lausuntokäytännössään myös todennut, ettei muutoksista saa aiheutua alueellisen yhdenvertaisuuden vaarantumista.¹⁰ Perustuslakivaliokunta on edelleen pitänyt perusoikeuksien toteutumisen kannalta tärkeänä, että valtionosuuksia menettävien kuntien taloudellista sopeutumista lievennetään riittävän pitkällä ja objektiivisin perustein määräytyvällä siirtymäajalla tai muilla järjestelyillä.¹¹

Kunnille säädettävien uusien ja laajenevien tehtävien rahoitus

Valtionosuuslain 21 §:n mukaan kunnille säädettäviin uusiin ja laajeneviin valtionosuustehtäviin tulee osoittaa valtionosuutta 100 prosenttia uusien ja laajentuvien tehtävien laskennallisista kustannuksista, ellei valtionosuustehtäviin tehdä vastaavan suuruisia vähennyksiä. Myös hallitusohjelmassa valtio on sitoutunut kompensoimaan kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet sekä mahdolliset tehtävien laajennukset, rahoittamalla ne täysimääräisesti tai purkamalla muita velvoitteita.¹²

Kunnille säädettävien tehtävien vaikutukset tulee arvioida lainvalmistelussa tehtävälainsäädännöstä vastaavan ministeriön toimesta. Valtiovarainministeriö osallistuu tarvittaessa vaikutusten arviointiin pyrkien varmistamaan, että kunnille

⁷ ks. HE 309/1993 vp, s. 43—44 ja PeVL 31/2014 vp, s. 3/I

⁸ PeVL 40/2014 vp, s. 6/II

⁹ PeVL 40/2014 vp, s. 3/II ja PeVL 16/2014 vp, s. 4/I

¹⁰ PeVL 16/2014 vp, s. 3—4 ja PeVL 12/2011 vp, s. 3

¹¹ PeVL 16/2014 vp, s. 4/II

¹² Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelma luku 1.3 Veropolitiikka

osoitetaan tehtäviin asianmukainen rahoitus ja että kuntien itsehallinto ja siihen sisältyvä rahoitusperiaate otetaan huomioon hallituksen esityksissä.

Lisäksi valtionosuuslain 22 §:ssä säädetään kustannustenjaon tarkistuksesta. Kustannustenjaon tarkistuksen kautta valtionosuustehtävien laskennalliset kustannukset saatetaan vastaamaan toteutuneita kustannuksia kahden vuoden viiveellä. Kustannustenjaon tarkistuksella pyritään varmistamaan, etteivät valtionosuustehtävien laskennalliset kustannukset erkane toteutuneista kustannuksista. Valtionosuuksien kustannusvastaavuutta tarkistetaan myös vuosittain valtionosuuslakiin perustuvalla indeksikorotuksella.

Kuntien taloudellisen tilanteen arviointia

Kuntien taloudellinen tilanne vuosina 2022–2025

Kuntatalouden tilanne oli varsin vahva sote-uudistusta edeltäneenä vuonna 2022. Kuntatalouden vahvaa tulosta selittivät työllisyyden ja talouden suotuisa kehitys, mikä heijastui osaltaan verotulojen kasvuun. Koronakustannuksia korvattiin kunnille, tosin edellisvuotta vähemmän.

Sote-uudistus toteutettiin vuoden 2023 alusta, mikä merkitsi suurta muutosta koko kuntatalouteen mutta myös yksittäisten kuntien talouteen. Kunnista siirtyi lähes 22 miljardia euroa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen kustannuksia hyvinvointialueiden vastattavaksi. Vaikka koko kuntataloudessa kustannuksia ja tuloja siirtyi saman verran, yksittäisissä kunnissa siirtyneiden kustannusten ja tulojen ero saattoi olla huomattava. Näitä tasattiin uudistuksessa poikkeuksellisen mittavilla tasausmenettelyillä, kuten aiemmin tässä selvityksessä on kuvattu.

Sote-uudistuksen voimaantumisen ensimmäisenä vuonna 2023 kuntien talous vahvistui. Taustalla olivat erityisesti sote-uudistukseen liittyneet kertaluonteiset verorahoituserät. Näillä tarkoitetaan ns. verohäntiä, joiden taloutta vahvistava vaikutus oli noin 1,3 miljardia euroa.

Kuntien taloustilanne heikkeni vuonna 2024, mikä johtui pääasiassa edellä mainittujen verohäntien poistumisesta kuntien tuloista. Kuntatalouden tasapainotila palasi lähelle sote-uudistusta edeltävän vuoden 2022 tasoa. Tämä näkyi myös yksittäisten kuntien talouden tasapainon muutoksessa. Lukumääräisesti epätasapainossa olevien kuntien määrä (83 kuntaa) palasi hyvin lähelle vuoden 2022 tilannetta, jolloin tällaisia kuntia oli 89.

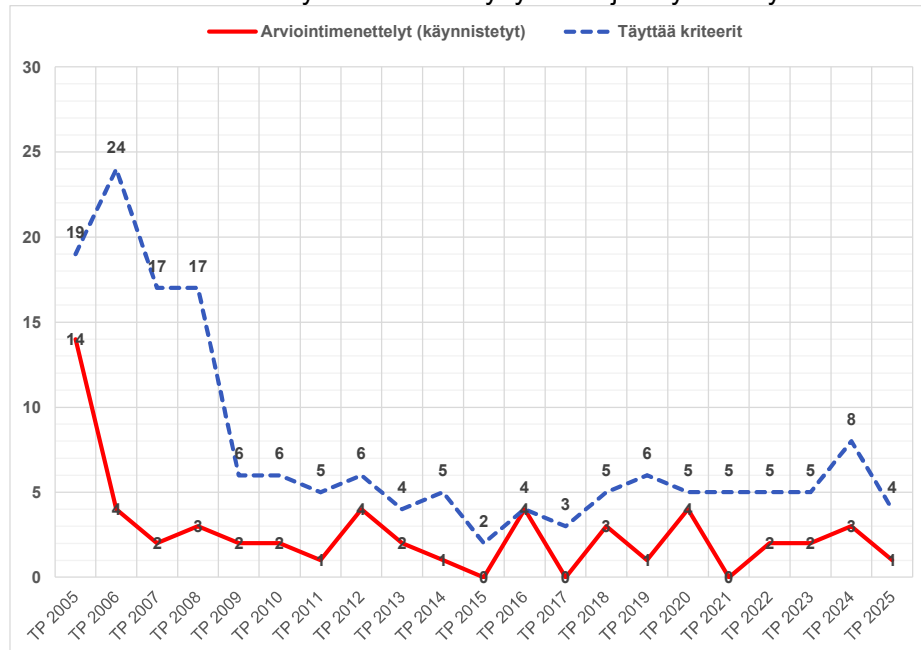
Vuonna 2025 kuntatalouden tilanne heikkeni selvästi. Kun vuonna 2023 yhteensä 55 kunnan talous oli epätasapainossa, vastaava tilanne oli jo 116 kunnassa vuonna 2025. Tämä johtui erityisesti kustannus- ja tulokehitysten eriytymisestä. Kahdessa vuodessa kuntien käyttötalouden nettomenot kasvoivat lähes 1,3 miljardia euroa. Samaan aikaan kuntien yhteenlaskettu verorahoitus (verotulot ja valtionosuudet) pieneni noin 80 miljoonaa euroa. Tämä muutos näkyi koko kuntatalouden tuloksessa, mutta erityisesti yksittäisten kuntien talouden tasapainotilan muutoksessa.

Sote-uudistukseen liittyvät ns. sote-tasauserät joko vähentävät tai lisäävät kunnan valtionosuutta. Myös negatiivisia sote-tasauseriä on pidetty syynä kunnan heikkoon taloudelliseen tilanteeseen. Kuntien tasapainotilan muutosta tarkasteltaessa (vuodet 2022–2025) sote-tasauserillä ei kuitenkaan näyttäisi olevan selvää yhteyttä kunnan talouden paranemiseen tai heikkenemiseen. Esimerkiksi ennen sote-uudistusta vuonna 2022 yhteensä 89 kunnalla talous oli epätasapainossa. Näistä 53 kunnalla sote-tasauserät muodostuivat uudistuksessa negatiivisiksi. Kun arvioidaan näiden kuntien talouden muutosta vuoteen 2025, vain seitsemällä kunnalla tasapainotila oli heikentynyt vuodesta 2022. Kaikilla muilla kunnilla talouden tasapaino oli vahvistunut. Kaikki kunnat eivät välttämättä ole olleet tasapainossa, mutta epätasapainotila oli pienentynyt.

Tarkasteltaessa kuntien tasapainotilan muutosta erikseen negatiivisten ja positiivisten sote-tasauserien kuntien osalta, voidaan arvioida, ettei niiden taloudellisen tasapainon muutos juurikaan poikkea toisistaan. Molempien ryhmien osalta kuntien tilanne heikkeni hieman enemmän kuin parani, mutta tätä muutosta ei niinkään selitä sote-tasauserät vaan aiemmin mainitut muut talouteen vaikuttavat tekijät. Lisäksi molemmissa kuntaryhmissä talouden muutosta (vahvistumista tai heikentymistä) oli varsin tasaisesti molempiin suuntiin.

Kuntien taloudellista tilannetta voidaan arvioida myös kuntalain 118 §:ssä tarkoitetun erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevien kuntien määrän näkökulmasta. Määrä on pysynyt sote-uudistuksen jälkeen suhteellisen tasaisena, mikä indikoi, että sote-uudistus ei ole tuottanut kuntataloudessa laajamittaisia ongelmia. Vuoden 2025 tilinpäätöstietojen perusteella neljä kuntaa täyttää arviointimenettelyn käynnistämisen kriteerit. Arviointimenettely käynnistetään yhden kunnan kanssa. Muut kolme kuntaa ovat jo olleet arviointimenettelyssä ja niiden osalta toimenpiteet ovat edelleen kesken.

Kuvio: Arviointimenettelyn kriteerien täytyminen ja käynnistetyt arviointimenettelyt

Tuusniemen kunnan taloudellinen tilanne

Ennen sote-uudistusta valtionosuudet muodostivat noin 55 prosenttia Tuusniemen kunnan verorahoituksen yhteismäärästä. Kunnan asukaskohtaisen valtionosuuden määrä ylitti selvästi maan keskitason. Tuusniemen tuloveroprosentti oli n. 2 prosenttiyksikköä korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Vuosien 2021 ja 2022 tilinpäätöstietojen perusteella Tuusniemi ei täyttänyt yhtään kuntalain 118 §:ssä tarkoitetuista arviointimenettelyn kriteereistä. Kunnan talous oli kuitenkin epätasapainossa. Vuonna 2022 vuosikate oli selvästi positiivinen, mutta se ei riittänyt kattamaan suunnitelman mukaisia poistoja. Tilikauden tulos oli negatiivinen, jolloin tilikausi muodostui lievästi alijäämäiseksi.

Tuusniemen kunnalta siirtyi sote-uudistuksessa enemmän kustannuksia kuin tuloja, joten kunnan valtionosuuteen kohdistuu sote-tasauserien seurauksena yhteensä -704 euroa asukasta kohti olevat vähennykset vuonna 2026. Heti sote-uudistuksen jälkeen kunnan peruspalvelujen valtionosuus oli negatiivinen. Tähän vaikuttivat osaltaan sote-sidonnaisten valtionosuuksien poistuminen ja uudistukseen liittyvät sote-tasauserät.

Tuusniemen kunnan taloudellinen tilanne heikkeni sote-uudistuksen voimaantumisen jälkeen vuonna 2023. Vuosikate painui negatiiviseksi ja tilikauden alijäämä oli lähes 500 euroa asukasta kohti. Vuosien 2023 ja 2024 tilinpäätöstietojen mukaan Tuusniemellä ei ollut emokunnan eikä kuntakonsernin taseessa katettavaa alijäämää. Tuusniemi täytti kuitenkin kaksi neljästä kuntalain 118 §:n 3 momentin 1–4 kohdassa tarkoitetuista arviointimenettelyn kriteereistä. Vuosikate poistoista oli -34,1 prosenttia vuonna 2023 ja 13,1 prosenttia vuonna 2024, mikä alitti

molempina vuosina 80 prosentin raja-arvon. Laskennallinen lainanhoitokate oli -0,2 vuonna 2023 ja 0,6 vuonna 2024, mitkä myös alittivat raja-arvon 0,8. Arviointimenettely edellyttää kaikkien neljän tunnusluvun täyttymistä kahtena peräkkäisenä vuotena.

Vuoden 2023 jälkeen Tuusniemen kunnan taloudellinen kehitys on parantunut erityisesti käyttötalouden nettomenojen (toimintatuotot – toimintakulut) pienentymisen seurauksena. Kahdessa vuodessa nettomenot ovat laskeneet 500 euroa asukasta kohti. Vaikka verotulojen lisäys on ollut varsin vähäistä ja valtionosuuden määrä alhainen, vuosikate on vahvistunut selvästi. Vuosikate ylitti poistotason noin 200 eurolla asukasta kohti vuonna 2025 ja kunnan talous kääntyi ylijäämäiseksi usean vuoden alijäämäisten tilinpäätösten jälkeen.

Vuosien 2024 ja 2025 tilinpäätöstietojen mukaan Tuusniemellä ei ole emokunnan eikä kuntakonsernin taseessa katettavaa alijäämää.¹³ Tuusniemen kunta ei ennakoarvion mukaan täytä muitakaan arviointimenettelyn kriteereitä.

Kuten edellä on todettu, Tuusniemen kunnan taloudellinen tilanne on parantunut vuoden 2023 jälkeen. Hyvä kehitys on perustunut pitkälti kunnan talouden tasapainottamisohjelmaan, jonka seurauksena käyttötalouden nettomenot ovat pienentyneet. Tuusniemen kunnan toimintakulut eivät ole kasvaneet ja toimintatuottoja on pystytty lisäämään selvästi. Jatkossa ratkaisevaa kuitenkin on, miten kunta pystyy pitämään tulot ja kustannukset tasapainossa sellaisessa tilanteessa, jossa menojen sopeutuksia on tehty useana vuonna. Sote-uudistuksen jälkeen Tuusniemen talouden kehitys on entistä riippuvaisempi verotulojen kasvusta, kun valtionosuuksien määrä on hyvin pieni.

¹³ Tuusniemen kunnanvaltuusto käsittelee tilikauden 2025 tilinpäätöksen 15.6.2026.

Taulukko: Tuusniemen keskeisiä talouden tunnuslukuja vuosina 2022–2025, euroa/as

	2022	2023	2024	2025	2025 Manner- Suomen kunnat
Toimintatuotot	1 675	1 377	1 501	1 824	1 078
Toimintakulut	-9 870	-3 838	-3 778	-3 802	-3 869
Toimintakate	-8 194	-2 452	-2 272	-1 977	-2 791
Verorahoitus, josta	8 434	2 277	2 315	2 492	3 197
Verotulot	3 779	2 313	2 292	2 441	2 476
Valtionosuudet	4 655	-36	23	51	721
Rahoituskustannukset, netto	71	57	77	50	108
Vuosikate	310	-119	120	565	514
Poistot	412	402	389	398	465
Tilikauden yli/alijäämä	-55	-472	-221	217	62
Taseen kertynyt yli/alijäämä	1 268	840	620	848	3 189
Lainakanta	1 326	1 610	2 055	1 817	3 586
Tuloveroprosentti, %	22,00	9,36	9,4	9,4	7,54

Rahoitusperiaatteen toteutumisen arvioinnista

Perustuslakivaliokunnan käytännön perusteella rahoitusperiaatteen arviointi perustuu kunnan tosiasiallisiin mahdollisuuksiin vastata kunnalle kuuluvien palvelujen tuottamisesta. Valiokunnan mukaan tällainen arviointi tulisi tehdä kuntien verotulojen ja muiden tulojen sekä valtionosuuksien ja verontasausten muodostaman kokonaisuuden pohjalta.¹⁴ Perustuslaista, perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännöstä tai Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjasta ei ole todettavissa yksiselitteisesti, millä kriteereillä kunnan rahoitus katsotaan sillä tavoin riittämättömäksi, että rahoitusperiaate ei enää täyty. Valtiovarainministeriön käsityksen mukaan kysymys on kunnan taloudellisen tilanteen kokonaisarviosta, johon vaikuttaa se, mistä mahdollinen tulojen ja menojen epätasapaino johtuu.

¹⁴ PeVL 40/2014 vp

Lisäksi arvioinnissa tulee huomioida kunnan talouden kehitys useammalta vuodelta.

Rahoitusperiaatteen arvioimiseksi voidaan tarkastella kunnan vuosikatteen ja suunnitelmanmukaisten poistojen välistä suhdetta. Mikäli kunnan vuosikate ei riitä kattamaan poistoja useampana peräkkäisenä vuonna, kertoo tämä kunnan talouden epätasapainosta ja mahdollisista rahoituksen riittävyyden ongelmista. Vuoden 2025 tilinpäätöstietojen perusteella vuosikate ei riittänyt kattamaan poistoja 116 kunnalla. Näistä 21 kunnalla vuosikate ei riittänyt kattamaan poistoja myöskään vuosina 2023 eikä 2024. Näistä kunnista taas vastaavasti 13 kunnalla talous oli epätasapainossa myös vuonna 2022, eli ennen sote-uudistuksen voimaantuloa. Edellä mainittu viittaa siihen, että noin 20 kunnalla on rahoituksen riittävyyden kanssa haasteita, joita ei voida pitää tilapäisinä.

Erityisen haastavana tilanne voidaan nähdä niissä kunnissa, joissa kunnan vuosikate on negatiivinen jo ilman poistojen huomioimista. Tällöin kunnan tulot eivät riitä kattamaan käyttötalouden menoja. Useamman peräkkäisen vuoden negatiivinen vuosikate kertoo talouden rakenteellisesta ongelmasta. Vuoden 2025 tilinpäätöstietojen mukaan vuosikate oli negatiivinen viidellä kunnalla. Näistä kunnista vuosikate oli negatiivinen myös vuoden 2024 tilinpäätöstietojen perusteella kahdella kunnalla.

Edellä mainittu tarkastelu ei kuitenkaan valtiovarainministeriön käsityksen mukaan tarkoita suoraan sitä, että rahoituksen ongelmat johtuisivat kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmästä tai siihen sisältyvistä sote-uudistuksen tasauseriästä, joiden tarkoituksena oli tasata uudistuksesta aiheutuvaa muutosta. Usealla kunnalla, jonka talous on ollut heikko sote-uudistuksen jälkeen, oli taloudessaan haasteita jo ennen uudistusta.

Eräiden kuntien heikko taloudellinen tilanne vaatii pitkäjänteisiä sopeutustoimenpiteitä palveluiden turvaamiseksi myös jatkossa. Valtiovarainministeriö kuitenkin arvioi, että osalla kunnista on taloudessaan rakenteellista epätasapainoa, joka tulisi pikimmiten korjata. Erityisen hankalana voidaan nähdä ne tilanteet, joissa kunnan vuosikate ei ole riittänyt kattamaan poistoja useamman vuoden aikana. Toisaalta arviointimenettelyn kriteerit eivät ole täyttyneet läheskään kaikilla näillä kunnilla, eli kuntalaisten palveluiden järjestäminen ei niiden valossa ole vaarantunut. Pidemmällä aikavälillä näiden kuntien talouden kestävyys kannalta on erityisen tärkeää, että palveluiden perusrahoitus turvataan.

Kuntatalouden kehitysnäkymät

Keväällä 2026 kehyskaudelle 2027–2030 laaditun kuntatalousohjelman mukaan heikentyneet reaalityalouden näkymät heijastuvat myös julkiseen talouteen. Kuntatalouden tilanne heikentyi viime vuonna ja pysyy myös kuluvana vuonna haasteellisena. Verotulojen kasvun piristymisen vahvistaa vuosikatetta, mutta

tilikauden tulos supistuu edellisvuoteen nähden kertaluonteisten myyntituottojen jäädessä pois. Myös toiminnan ja investointien rahavirta heikkenee. Kuntien talospaineita lisäävät sovitut palkkaratkaisut, työttömyysetuuksien kasvaneet rahoitusvastuut, valtionosuuksiin kohdistuvat leikkaukset ja välttämättömät investoinnit. Kuntatalouden toimintamenot kasvavat pääosin hintojen nousun seurauksena.

Kuntien peruspalveluissa palvelutarve on ikärakenteesta johtuen laskeva, mutta se ei oletettavasti realisoidu menojen alenemisena samassa suhteessa palveluverkkoon ja henkilöstörakenteeseen liittyvien jäykkyyksien vuoksi. Valtionosuuksien vahvistuminen sote-uudistuksesta johtuvien määräaikaisten leikkausten päättyessä ja verotulojen kasvu kohentavat kuntatalouden tilannetta ennustejakson lopulla vuosina 2028-2030. Ennusteen mukaan tulorahoitus ei kuitenkaan riitä kattamaan investointeja. Vuosina 2026 ja 2027 toiminnan ja investointien rahavirran odotetaan heikkenevän kaikissa kuntakoryhmissä, mutta kehyskauden lopulla tilanne helpottuu. Toiminnan ja investointien rahavirta on heikoimmillaan, -217 euroa asukasta kohden, vuonna 2027. Vuonna 2030 toiminnan ja investointien rahavirran arvioidaan olevan negatiivinen koko maan tasolla 108 euroa asukasta kohden. Koko tarkastelujakson ajan (2027-2030) kuntakoryhmien välillä on merkittäviä eroja, mutta myös kuntaryhmien sisällä esiintyy hajontaa. Toiminnan ja investointien rahavirran kehitys heijastuu myös veroprosentin laskennalliseen korotuspaineeseen. Suurin paine kohdistuu vuoteen 2027.

Kuntien taloudellisen eriytymisen ennakoidaan jatkuvan, ja tulojen ja menojen epätasapaino edellyttää pitkäjänteisiä sopeutustoimia. Negatiivisen vuosikatteen kuntien lukumäärän odotetaan kasvavan erityisesti vuonna 2027. Negatiivisen vuosikatteen kunnista lähes kaikki kunnat kuuluvat alle 5 000 asukkaan kuntakoryhmiin.

Pääministeri Orpon hallituksen linjaamien toimenpiteiden yhteisvaikutus vahvistaa kuntataloutta noin 39 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja keskimäärin noin 127–140 miljoonalla eurolla vuosina 2028–2030.

Kuntatalousohjelman arvio perustuu painelaskelmiin, joiden perusteella arvioidaan valtion toimenpiteiden vaikutusta kuntien talouteen tilanteessa, jossa ei voida ottaa huomioon kuntien mahdollisia sopeutustoimia.

Peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän arviointi ja kehittäminen

Valtiovarainministeriö toteaa, että kuntatalouden tilanne on muuttunut aikaisempaa haastavammaksi, mikä osaltaan heijastelee yleistä julkisen talouden tilannetta. Koko maan tasolla kuntatalous on ollut tasapainossa, mutta yksittäisissä kunnissa ongelmat ovat lisääntyneet. Tämä haastaa myös rahoitusperiaatteen toteutumista joissain kunnissa, mikä ei kuitenkaan valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan ole seurausta sote-uudistuksesta ja siihen liittyvistä sote-tasauseristä.

Sote-tasauserät perustuvat eduskunnan perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella hyväksymään lainsäädäntöön. Niiden tarkoituksena on osaltaan turvata rahoitusperiaatteen toteutumista yksittäisissä kunnissa tasaamalla sote-uudistuksen vaikutuksia kunnan talouteen. Ilman tasausjärjestelyjä uudistus olisi voinut vaarantaa niiden kuntien talouden kestävyden, joilta siirtyi enemmän tuloja kuin kustannuksia, mikä ei myöskään olisi ollut perustuslain kannalta hyväksyttävää. Ottaen huomioon sote-uudistuksesta kulunut verrattain lyhyt aika ei kunnan peruspalvelujen valtiosuusjärjestelmän perustuslainmukaisuutta ole syytä arvioida perustuslakivaliokunnan sote-uudistuksen yhteydessä esittämästä arviosta poiketen. Valtiovarainministeriö kuitenkin toteaa, että kuntatalouden ja yksittäisten kuntien tilannetta tulee seurata edelleen.

Valtiovarainministeriö toteaa myös, että yksittäisen kunnan näkökulmasta valtiosuuksien kehitys voi osoittautua tulevaisuudessa haastavaksi demografisen kehityksen vuoksi. Kuntien eriytymiskehityksen myötä joissakin kunnissa valtiosuuden kehitys voi jatkuvuutena olla hyvinkin maltillista tai jopa negatiivista. Sote-uudistuksen jälkeen kuntien lakisääteiset valtiosuustehtävät kohdistuvat pääosin alle 16-vuotiaisiin (varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus). Valtiosuudet perustuvat laskennallisuuteen ja valtiosuuden perusteena olevista laskennallisista kustannuksista merkittävin osa muodostuu ikäryhmäkriteereiden kautta, jolloin väestöään menettävän tai väestöltään ikääntyvän kunnan laskennalliset valtiosuudet voivat perustellusti jäädä pieniksi. Valtiosuuden määräytymisessä käytettävät väestötiedot määräytyvät varainhoitovuotta edeltänyttä vuotta edeltäneen vuoden tietojen mukaan (kahden vuoden viive). Viive tuo kunnille ajallista joustoa palveluverkkomuutoksille ja muille sopeutuksille niin, että valtiosuuden mahdollinen pienentyminen ei vaaranna palveluiden järjestämistä.

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan peruspalvelujen valtiosuusjärjestelmän tarkoituksena on edelleen tasata kuntien välisiä kustannus- ja olosuhde-eroja sekä edistää lakisääteisten palvelujen järjestämistä. Sote-tasauserät hämärtävät jossain määrin tätä, koska ne perustuvat kuntien poistuneisiin tehtäviin. Niiden hyväksyttävyyys liittyy yhteiskunnalliseen muutokseen, joka edellytti kuntakohtaisten vaikutusten tasaamista. Sote-tasauserät jäävät voimassa olevan lainsäädännön mukaan vaikuttamaan pysyvästi kuntien valtiosuuksiin. Negatiivisten sote-tasauserien vaikutus voi tulevaisuudessa muodostua ongelmalliseksi erityisesti väestöään menettävissä kunnissa, joissa myös verorahoituksen kehitys on heikkoa. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan tavoitteena tulisikin olla vähitellen tapahtuva sote-tasauserien pysyvä poistaminen järjestelmästä tulevaisuudessa. Sote-tasauserien poistaminen vähentäisi myös negatiivisia valtiosuuksia. Sote-tasauserien tulisi kuitenkin tapahtua kaikkien kuntien kannalta oikeudenmukaisella tavalla.

Sote-tasauserien poistaminen oli tavoitteena kunnan peruspalvelujen valtionosuusuudistuksessa, jota valtiovarainministeriössä valmisteltiin kuluvalle hallituskaudella pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaisesti. Uudistusta varten kunta- ja alueministeri Anna-Kaisa Ikonen asettamat selvityshenkilöt ehdottivat taustaselvityksessään, että sote-tasauserät poistettaisiin valtionosuusjärjestelmästä itsenäisinä erinä ja niiden poistamisen vaikutuksia tasattaisiin osana uutta järjestelmämuutoksen tasausta. Hallituspuolueet eivät saavuttaneet kokonaisuudistuksesta sopua uudistuksen eduskuntakäsittelyn vaatiman aikarajan puitteissa, minkä vuoksi valtionosuusuudistusta ei toteuteta kuluvalle hallituskaudella.

Valtiovarainministeriön kokonaisarvio on, että valtionosuusjärjestelmä edelleen toteuttaa tarkoitustaan. Tavoitteena tulisi kuitenkin olla järjestelmän päivittäminen ja uudistaminen mm. siten, että valtionosuuskriteerien painoarvot tarkistettaisiin uusimman tutkimustiedon perusteella ja sote-tasauserät poistettaisiin asteittain.

Lopuksi

Valtiovarainministeriöllä ei ole tiedossa, että asia olisi kanteluna käsiteltävänä muussa viranomaisessa. Tuusniemen kunnalle ei myöskään ole kunnan peruspalvelujen valtionosuuspäätöksiä koskevia muutoksenhakuasioista vireillä.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä
sijaisena
hallinto- ja kehitysjohtaja,
ylivohtaja

Anu Nousiainen

Osastopäällikkö, yliohtaja

Jussi Virsunen

Liitteet / Bilagor

ei liitteitä

Tiedoksi / För kännedom

Kunta- ja alueministeri Anna-Kaisa Ikonen
valtiosihteeri Kristiina Kokko
valtiosihteeri kansliapäällikkönä Juha Majanen